

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב היים אהרן בלייער שליט"א

דיני פיררות ט"ו בשבט

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש כרגיל, נא לשלוח
לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע
הלכות אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד
בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:
Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים
[Archives - ארכיון](#)

[לתרומות](#)

ליקוטי ופסקי הלכות

"חוקי היום"

ותלמודם
"תחוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

211

פרשת בשלח תשפ"ב

דיני פירות - ט"ו בשבט

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

אכילת פירות בט"ו בשבט

מנהג אכילת פירות

- א. נוהגים האשכנזים בט"ו בשבט להרבות באכילת פירות האילן (מג"א סי' קל"א סקט"ז, והובא במ"ב שם סקל"א), וכן בקהילות ספרד יש הנוהגים כן (כף החיים סקצ"ז).
- ב. מצוה לאכול בכל שנה מעט מכל מין המתחדש, והטעם הוא להראות שחביב עליו בריאתו של הקדוש ברוך הוא (ירושלמי הובא במ"ב סי' רכ"ה ס"ו), ואוכלים הפירות כדי לברך עליהם 'שהחיינו' וליתן שבח והודיה לה' על שברא בריות טובות ליהנות בהם בני אדם (קרבן העדה ירושלמי קידושין פ"ד ה"ב), ויש שקבעו יום ט"ו בשבט לענין זה שהוא ר"ה לאילנות.
- ג. פירות א"י. תמיד יש עדיפות לאכול פירות א"י שיש בהם קדושה ומטהרין האוכל אותם שהן יונקין מקדושת השכינה בקרב הארץ ולכן אומרים בנוסח מעין שלש, 'ונאכל מפריה ונשבוע מטובה' (ב"ח סי' ר"ח סק"ה), ועל כן גם בט"ו בשבט יש מעלה לחפש אחר פירות א"י (שו"ת מגדנות אליהו ח"ה העמוד לצאת לאור בקרוב).

תפילה על אתרוג

- ד. בספרים הקדושים הובא הסגולה להתפלל בט"ו בשבט, לזכות לאתרוג נאה לחג הסוכות לשנה הבעל"ט ע"פ נוסח מיוחד "הי רצון כו', בני יששכר מאמר חודש שבט ב', בן איש חי, לשון חכמים ח"א סי' ל"ח).

דיני שהחיינו על פירות

הרואה פרי חדש

- ה. הרואה פרי חדש שמתחדש משנה לשנה מברך 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' [לזמן בפת"ח, (מנהג העולם)], ואפילו רואהו ביד חבירו, או מחובר לאילן (ש"ע א"ח סי' רכ"ה ס"ג) ואפילו בשבת שאינו יכול לתולשו מ"מ מברך (ביאה"ל ד"ה או), והטעם דמברכים על הראיה, דעיקר הברכה נתקן על שמחת הלב ששמח על צמיחת פרי חדש (מ"ב סק"י).
- ו. ומ"מ נהגו שלא לברך על הראיה בלבד, אלא מברכים בשעת אכילה (ש"ע שם), שהרי יש אנשים שאינם שמחים כ"כ בשעת הראיה כמו בשעת האכילה, ולכן נהגו לברך תמיד בשעת אכילה (מ"ב סק"א).

האוכל פרי חדש

- ז. בשעת אכילה מברך שהחיינו, ואפילו כשאוכל כל שהוא ממנו (ביאה"ל ד"ה פרי), ואע"פ שאין לו שמחה מהאכילה מ"מ מברך, כי כן קבעו חז"ל אע"פ שאינה חובה (הגר"ש, א"ח סי' קנ"ב), וזאת הברכה עמ' 158 אות א), ו"א שאם אין לו שמחה באכילתה, אין לברך כי הברכה אינה חובה אלא רשות (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' כ"ה).

'שהחיינו' קודם 'העץ' או אחר

- ח. נחלקו הפוסקים האם לברך שהחיינו לפני הברכה הראויה לה כגון ברכת 'העץ' על הפרי, או לאחריו, ותלוי לפי המנהג, ו"א דלכתחילה מברך 'שהחיינו' תחילה ואח"כ 'העץ' כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת 'העץ' לאכילה ע"י ברכת שהחיינו שהוא בעצם רשות (פמ"ג, חיי אדם כלל סי"ב ס"ח, מ"ב סק"א, מנהג חת"ס) אמנם בדיעבד יוצאים אם בירך 'שהחיינו' אח"כ.
- ט. ויש אומרים שיש לברך קודם 'העץ' ואח"כ שהחיינו לפני הטעימה משום דתדיר קודם, ולא נקרא הפסק מפני שקיבלוהו כחובה (באר היטב סק"ו, שו"ת אבני נזר א"ח סי' ת"נ, כף החיים סק"ד שכן נוהגים אחינו בני הספרדים) וכך מנהג העולם.

התחיל לאכול ולא בירך שהחיינו

- י. אם התחיל לאכול פרי חדש ואח"כ נזכר שלא בירך ברכת שהחיינו, אם הוא עדיין אוכל הפרי באכילה ראשונה, עדיין אפשר לברך (מ"ב סק"ג, קצות השלחן סי' ס"ג בדה"ש סק"ט), אכן אם גמר לאכול, אפילו אם עוד לא נתעכל הפרי, אין לברך, וכ"ש שאין לברך כשאוכל שוב לאחר זמן (מ"ב שם).
- יא. ו"א דמותר לברך שהחיינו על אכילה בפעם שניה כל זמן ששמח בלבו על חידוש הפרי (מהר"ל הובא בשעה"צ סקט"ו), ולכן הרוצה לצאת גם דיעה זו אפשר לקחת מין פרי אחר לברך עליו (שו"ת מהר"ם ש"ק א"ח סי' פ"ט).

מה נקרא שני מינים

- יב. סוג אחד אבל שני טעמים. על כל מין פרי חדש אפשר לברך 'שהחיינו' בפני עצמו, ונחלקו גדולי הפוסקים בסוג פרי אחד שיש בה שני טעמים (מג"א) או שני סוגים באותו מין, האם מברכים על כל סוג בפני עצמו או לא, כגון תאנים לבנים ותאנים שחורים, שני מיני אגסים, שני מיני תפוחים או שני מיני אגוזים (מ"ב סק"ד), ענבים שחורים וענבים לבנים (ברכת הבית שער כ"ד הע' י"א), שיזפים אדומים ושחורים (א"א בוטשאטש), קלמנטינה ומנדרינה, אפרסק [peach] ונקטרינה, פומלה ופומלית.
- יג. ו"א שצריך לברך שוב על סוג השני מפני שנחשב לשני מינים לענין ברכת שהחיינו (ש"ע שם ס"ד, לבוש, א"ר, שו"ת מהר"ל סי' קל"ה), ו"א דכולם נחשבים למין אחד ולכן אין לברך שנית על סוג השני (הגר"א, חכם צבי).
- יד. המ"ב מסיק דעביד כמור עביד ודעביד כמור עביד, ומ"מ טוב יותר שיקח פרי של מין חדש שעדיין לא בירך עליו ויכוין להוציא גם את זה (שער הציון סק"ח), אולם בברכ"י (סק"ה) מסיק דהמנהג לברך רק פעם אחת על כל מין.
- טו. פרי הדר [citrus fruit]. כגון תפוזים, לימונים, אשכוליות ופומלה, כל אחד נחשב מין בפני עצמו (שו"ת אור לציון ח"ב פ"ד תשובה מ"ו).
- טז. סוג אחד אבל זן אחר. שני פירות מסוג אחד, וגם טעמם דומים אלא שהם זן אחר, כגון שני סוגי תפוחי עץ אדומים ששניהם מתוקים, נחשבים הם כמין אחד (ברכת הבית שער כ"א הערה י"א).

פירות מורכבים

- יז. יש פירות שנרכבו ע"י הרכבת שני מינים, ודנו הפוסקים בכמה אופנים אם אפשר לברך עליהם ברכת 'שהחיינו'.
- יח. פרי מאילן מורכב. אם הפרי שעומד לפניו גדל על אילן שנרכב ע"י הרכבת שני מיני עצים, נחלקו הפוסקים אם ראוי לברך עליו, ו"א שאין מברכים עליו מאחר שעצם ההרכבה הוא איסור ונעשה נגד רצון הבורא (הלכות קטנות הובא בבאר היטב סק"ז), ו"א שמברכים עליהם כמו שמצינו שמברכים על בריאות נאות אפילו אם נעשה ע"י איסור, כגון על ממזר (שו"ת שאילת יעב"ץ סי' ס"ג).
- יט. וכיון שהוא ספק, הציעו הפוסקים לברך על פרי אחר שהוא ודאי מחויב בברכת שהחיינו (שו"ת מנח"י ח"ג סי' כ"ה אות ד, שו"ת אל"מ א"ח ח"ב סי' י"ח ד"ה אבל).
- כ. פרי הנעשה מגרעיני פרי שנרכב. אם כבר נעשה הרכבה בעץ ושוב לקחו גרעינים מפרי שגדל על העץ שנרכב, שמתור לנטוע גרעינים אלו כמבואר בש"ע (י"ד סי' רצ"ה ס"ז), מותר לכו"ע לברך עליהם 'שהחיינו' (הגר"ש, א"ח סי' ת"ט, שו"ת שרגא המאיר ח"ד סי' צ"ג), ורוב פירות מורכבות הנמצאות היום בשוק הם פירי פירות ומותר לברך עליהם שהחיינו (וזאת הברכה פ"ח עמ' 163).
- כא. פירות שמורכבים במינים מותר לכו"ע לברך עליהם 'שהחיינו'.

פרי שאינו מתחדש משנה לשנה

כב. פרי שאינו מתחדש משנה לשנה, אפילו עבר ימים רבים שלא אכל ממנו, אינו מברך עליו שהחינו (ש"ע ר"ח ס"ו), ופרי שמתחדש פעמיים בשנה מברכין עליו שהחינו, אבל פרי שאין לו זמן קבוע לגידולו אין מברכין עליו (רמ"א שם).

כג. **פירות בקירור**. לפיכך פירות הנמצאות בשוק בכל עונות השנה אף אם הם יקרות בעונות מסוימות, אין לברך עליהם שהחינו. וכן פירות וירקות עונתיים [seasonal] אך מאחסנים אותם בבתי קירור, ואפשר להשיגם בכל ימות השנה וכמעט אין היכר בין הטריים לבין אלו שנשמרים בקירור, אין מברכים אף על הטריים (עפ"י מ"ב סק"י בשם הש"ח).

כד. **יבוא פירות ממדינות אחרות**. פירות המצויות בשוק כל השנה לפי שמייבאים אותם מארצות אחרות, אין לברך עליהם שהחינו, ובאירופה ובארה"ב כמעט כל הפירות מצויות שם כל השנה, ולכן קשה מאד למצוא פרי שאפשר לברך עליו שהחינו, ומטעם זה נמנעו הרבה גדולים מלברך שהחינו על פירות (הגה"ק מסאטמאר, זמירות דברי יואל), אם לא שהוא פרי אקזוטי [exotic] שאינו מצוי.

כה. **פירות יבשים ואגוזים**, אין לברך עליהם שהחינו שהם מצויים כל השנה (ברכת הבית שער כ"ד אות כ"ב), וכן פירות הנמצאים בקופסת שימורים [canned fruit] אין לברך עליהם שהחינו, ולא עוד אלא אפילו אכל פירות יבשים או פירות מקופסת שימורים ואח"כ נזדמן לו פרי חדש טרי מאותו מין שאכל, אפשר לברך עליו שהחינו שהרי הוא נחשב כאילו שלא אכל ממנו (הגר"ש, אשרי האיש ח"א פ"ט אות י"ב).

אתרוג

כו. אין לברך שהחינו על אכילת אתרוג בט"ו בשבט, ומכמה טעמים, אחד שכבר בירך שהחינו על האתרוג בעת לקיחתו בחג הסוכות על שעת ראיה (ש"ת האלף לך שלמה א"ח סי' צ"ב), והשני כיון שהוא דר על האילן משנה לשנה (באר היטב סק"א, מ"ב סק"ז), והשלישי שאחרי טיגון או בישול אינו ניכר בין חדש לישן (א"א בוטשאטש).

בורא פרי האדמה

כז. **ירקות**, מאחר שרובם מצויות כל השנה אין לברך על שום ירק ברכת שהחינו (מ"ב סק"ח), ומ"מ פירות אדמה חשובים כגון **מלון ואבטיח** במקומות שהם מתחדשים לפי העונה, אפשר לברך עליהם (הא"ת הברכה עמ' 160).

סדר קדימה בברכת הפירות

כח. כשיש פירות לפניו שכולם ברכתם 'בורא פרי העץ', חז"ל קבעו שיש לברך הברכה ראשונה על החשוב יותר, ולכן קבעו סדר קדימה במיני מאכלים שיש לברך עליהם (גם ברכת דף מ' ע"ב), אמנם אחר שבירך על החשוב ביותר, אין דין קדימה על סדר אכילתם (הגר"ש וואזנר, מלבושי מרדכי סי' א ס"ד).

שבעת המינים

כט. אם יש לפניו מיני פירות שברכתם 'העץ', וברצונו לאכול מכולם (רמ"א סי' ר"א ס"ה) הראשון בחשיבות הוא פרי משבעת המינים ומברכים עליו ברכת העץ אע"פ שאינו חביב כמין האחר (ש"ע שם ס"א) ואפילו אם הוא רק חצי פרי (מ"ב סק"ד) כגון שנפתח כדי לבדוק מתולעים.

ל. גם מתוך שבעת המינים יש סדר קדימה והוא נקבע כפי שהם מסודרים בפסוק, וכל הקרוב למילת 'ארץ' קודם, שהרי כתיב 'ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש' [דבש היינו תמרים שעושים מהם דבש] (מ"ב הקדמה לסי' ר"א).

לא. ולכן זית שהוא במקום ראשון למילת 'ארץ' השניה קודם לגפן שהוא רק שלישי ל'ארץ' הראשון, ולכן הסדר לגבי פירות כדלהלן, **זיתים, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים**, ומעלת סדר הפסוקים עדיף ממעלת שלם (שער הצינן סק"ד).

לב. **בתוך סעודה**. כשאוכלים פירות אלו בתוך סעודת פת, ומצוי הוא כשחל ט"ו בשבט בשבת, צריך לברך עליהם בפה"ע אפילו בתוך הסעודה, מאחר שאינם חלק מהסעודה (ש"ע סי' קע"ז ס"א), ומ"מ אם לפניו פירות מז' המינים וגם זית, מכיון שזית הוא מין שבא ללפת הפת ולא צריך ברכה בתוך הסעודה (כמבואר מ"ב סי' קע"ד סק"ט), אין להקדימו ולברך עליו על אף שהוא סמוך יותר ל'ארץ' כנ"ל (היכל הוראה ח"א הוראה נ"ח).

לג. **לברך על מין ז' וחביב יחד**. אם יש לפניו מז' המינים כגון רימון וגם פרי אחר שאינו מן הז' מינים אבל חביב כגון תפוז, אין לו להתחכם לברך על שניהם ביחד דהיינו גרגיר רימון יחד עם חתיכת תפוז כדי לברך על שניהם, שהרי דין של קדימת מהז' מינים הוא להראות חשיבות רק לו בלי פרי אחר (ס' בנין שלום סי' ר"א ד"ה מקדים מין שבעה).

שלם

לד. יש חשיבות לברך על פרי כשהוא שלם ולכן בפירות שאין ביניהם משבעת המינים יש להקדים השלם, אע"פ שפרי אחר שאינו שלם יותר חביב (מ"ב סק"ד).

חביב

לה. אם אין ביניהם משבעת המינים, ואין ביניהם פרי שלם, אז מקדים לברך על החביב (ש"ע שם ס"א) במה שהוא רגיל להיות חביב עליו אע"פ שעכשיו חפץ לאכול פרי אחר תחלה (ש"ע).

לו. פרי שמברכים עליו 'שהחינו' מקדימים אותו ודינו כחביב (ש"ת שרגא המאיר ח"ו סי' ד).

לז. אם יש לו שתי פירות מאותו מין ואחד מהם קיבלו בשיריים מאדמור"ה, הרי גם זה בגדר חביב לו ויש לו לברך עליו (הגר"ש, אשרי האיש ח"א פ"ה סק"ה).

להיזהר מאיסור תולעים

חיוב בדיקה בפירות

לח. כל מיני פירות וירקות שדרכם להתליע בשיעור מיעוט המצוי, ונוקטים הרבה פוסקים שהוא בשיעור של 10%, אסורים באכילה טרם שנבדקו כהלכה (ש"ע י"ד סי' פ"ד ס"ח), ותלוי לפי המקום והזמן והעונה, ועל כל אחד לברר אצל מעבדה [lab.] של גוף הכשרות או מומחה לבדיקת תולעים במקומו (המומחים אינם 'מחמירים' אלא פשוט יודעים המציאות). ההלכות דלהלן שייכות למה ששכיח בארץ ישראל.

לט. **תאנים יבשים [dried figs]**, שכיח בהם תולעים וכמעט שא"א לבדקם אלא בקי [ולוקח בערך חמש דקות בדיקה יסודית לכל תאנה], מפני שהתולעים דומים מאד לפנים של התאנה, ולכן אין לאוכלם כלל, אפילו מאלו שהם תחת השגחת העדה"ח (מדריך הכשרות תש"פ ח"א עמ' 62).

מ. **תות שדה טרי [fresh strawberries]**, שכיח בהם תולעים, והם נתפסים מאחורי הנקודות הקטנות הצהובות, ולכן לא מועיל בהם שטיפה או שרייה במים עם סבון, ולכן אין לאכלם אלא א"כ קולפים כל הפרי עד להסרת כל השקעים והורדת העלים עם מעט מבשר הפרי ולשטוף היטב תחת זרם המים (שם עמ' 57).

מא. גם אפשר לרסק אותם בבלנדר, אבל רק אחרי שמורידים העלים עם מעט בשר הפרי ושורים אותם במים עם סבון ושוטפים אותם היטב במים (שם).

מב. **גרעיני חמניות שחורים [sunflower seeds]**, [שברכתם 'האדמה' (ש"ת אור לציון ח"ב פ"ד י')] הרי הם מוחזקים בתולעים והם צריכים בדיקה מעיקר הדין, ולכן אין להכניס הגרעין בפה ולפצחן בשיניים ולהריק הקליפה משום חשש איסור תולעים [חוץ מזה, שאינו מדרך הארץ לעשות כן ברחוב].

מג. **תמרים [dates]**, צריך לבדקם היטב שהתולעים דומים הרבה לפנים התמר.

מי ראוי לבדוק

מד. כל איש או אשה שהגיעו לגיל מצוות נאמנים לבדוק פירות לתולעים וכשיש חיוב בדיקה מן התורה צריכים גם סימני גדלות, בתנאי שיועדים כיצד לבדוק ומכירים התולעים.

מה. אסור למסור פירות המוחזקים בתולעים הצריכים בדיקה מעיקר הדין לקטן בגיל נמוך שאינו יודע שצריכים לבדקם, שאסור להאכיל איסור בידים לקטן אפילו איסור דרבנן (ש"ע א"ח סי' שמ"ג), ולכן אין למחנכים לחלק 'פעקלעך' לקטנים שיש בהם פירות יבשים הצריכים בדיקה, שאולי יאכלו בלי בדיקה (מכתב שפורסם ע"י הג"ר משה בראנדסארפרעו).

בדיקה בשבת

מו. מותר לבדוק פירות בשבת ע"י התבוננות בפרי אם בכלל הם נגועים בתולעים, מ"מ אם מוצא חרק ורוצה להוציאו מהפרי, אם הוא חרק גדול מותר להסירו כי הוא עומד בפני עצמו ואין בו משום ברירה, אמנם בחרק קטן צריך להסירו יחד עם קצת מהפרי (ש"כ מהד"ח פ"ג ס"מ).

לז"נ קלמן פלטיאל
ב"ר שמריה פריעד
אשר לא השאיר אחריו
זש"ק
נפטר י"ז שבט -
גולדרס גריין, לונדון

גליון זה הוקדש לז"נ בנינו היניק וחכים
שלא טעם חטא
רפאל מאיר דוב ע"ה
ב"ר חיים אהרן לאי"ט
נפטר ט"ו בשבט תשס"ט
תנצב"ה

גליון זה נתנם ע"י
הרוצה לעילום שמו
להצלחה מרובה בכל
ענינים ושמירה עליונה
בבריאת לכל המשפחה